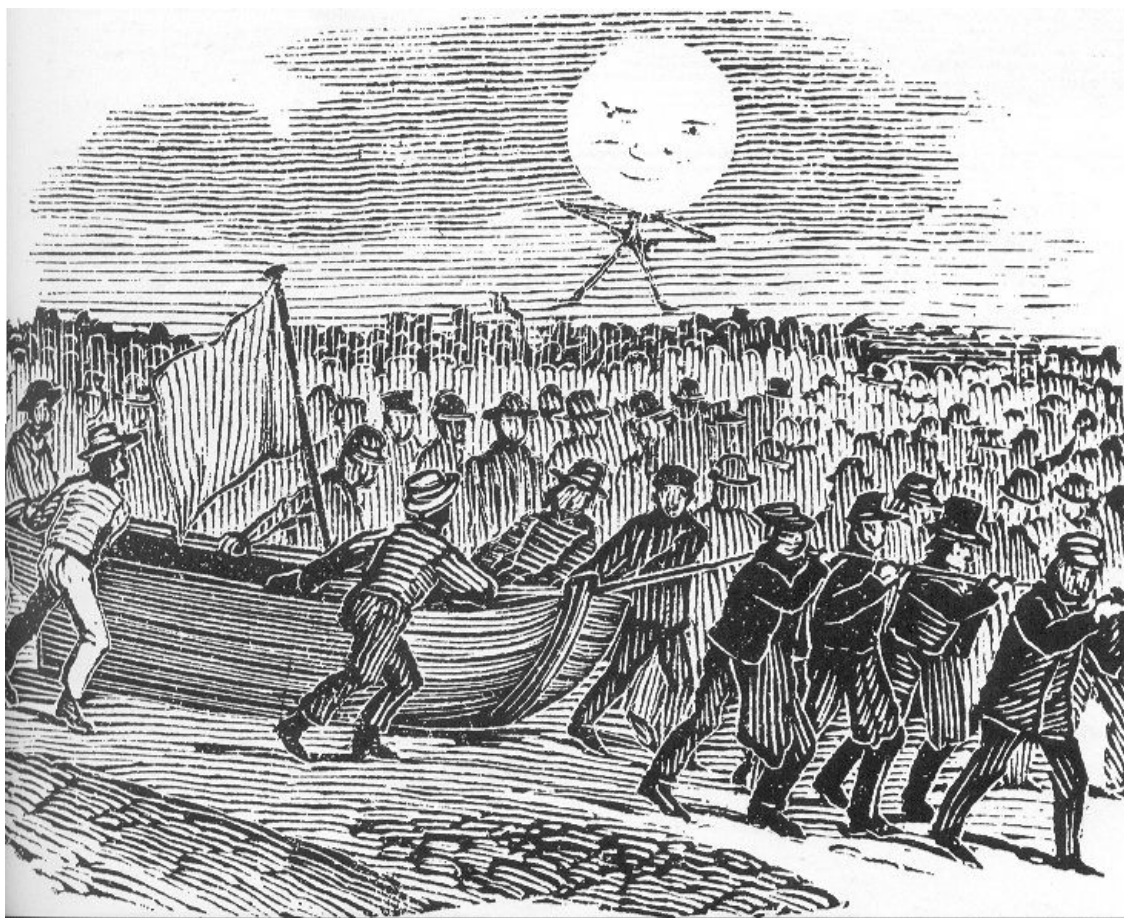

Melodi: Zandahls kanon

En vishistoria

G Am D7

En yn - ke - lig vi - sa jag öns - kar att sjung - a med an - da och

G C

själ och med kropp och med tung - a, med hjär - ta, med stru - pe, med hals och med

Am G D7 G

ton om en som blev to - kig i San - dahls ka - non.

Hammarby sjö sedd mot nordost. Till höger Danviksklippan.
Fotograf: Okänd 1893-1905 Stockholms stadsmuseum Fa 48618

Melodi: Zandahls kanon

En vishistoria

Bells telefon	31	Anton Bernhard Sandahl	4
Bildsköne Bengtsson	26	Den mekaniska täckvagnen	5
Chromolvisa	22	Dramatisk soirée	10
Ett farligt frieri	28	14 augusti 1865	7
Götgatsvisan	32	Från kärleksvisa till snapsvisa	3
Hobbies	34	Kanonfiaskot som blev succé (DN)	37
Holmgrens anteckningsbok	30	Legostadgan	11
Margarin-visa	15	I Zandahls spår	6
Melodi: Sandahls kanon	36	Svenska dagstidningar	25
Mordet på Kommendörsgatan	16	Sverige på 1800-talet	1
Murarhantlangerskornas strejk	14		
Nog bör man göra det lilla man kan	24		
När krinolinen kommer	19		
Om Hjert och Tektor	12		
Skånska slott och herresäten	23		
Töreboda Goodtemplares Basarvisa	20		
Ynglingens fantasi	2		
Zandahls kanon	8		

Texter och sånger ur boken
Melodi: Zandahls kanon - En vishistoria 2021
Anders Berglund

Sverige på 1800-talet

I mitten av 1800-talet är Sverige ännu ingen demokrati. Enligt 1809 års regeringsform delas makten mellan kungen, rådet (regeringen) och riksdagen. Riksdagen består av de fyra stånden; adel, präster, borgare och bönder.

1866 genomförs representationsreformen i Sverige. Då avblåses den sista ståndsriksdagen och Sverige får en tvåkammarriksdag där rösträtten bestäms av inkomstnivå. Ståndsriksdagen, som tillkom under 1400-talet, hade då varat i över 400 år.

I tvåkammarriksdagen började kampen för en demokratisk rösträtt. Vänsterriksdagsmän lade fram flera motioner för att utöka rösträtten i första- och andrakammarvalen. Anders Uhr krävde år 1872 rösträtt för alla myndiga män i andrakammarvalen och Fredrik Borg krävde samma rösträtt för kvinnor som för män 1884. Alla förslag röstades ned i riksdagen.

Den sista ståndsriksdagens afblåsning på Gustaf Adolfs torg.
O. Andersson Litografi i Ny Illustrerad Tidning, nr 25 den 23 juni 1866

Oscar I - regeringstid
8 mars 1844 –
8 juli 1859

Karl XV - regeringstid
8 juli 1859 –
18 september 1872

Oscar II - regeringstid
18 september 1872 –
8 december 1907

Ynglingens fantasi

Ur gnist - ran - de vi - net din skål vill jag dric - ka i ung - do - mens
fåg - ring för - tju - san - de flic - ka med sång - ens och kär - le - kens gud i för -
bund, hos dig vill jag drö - ja med ly - ran en stund.

1858

Ur gni - strande vi - net din skål vill jag dricka
i ungdomens fåg - ring förtjusande flicka
med sångens och kärlekens gud i förbund
hos dig vill jag dröja med lyran en stund.

Ur gni - strande vi - net din skål vill jag dricka
i ungdomens fåg - ring förtjusande flicka
med sångens och kärlekens gud i förbund
hos dig vill jag dröja med lyran en stund.
Ej föddes en tanke mer ren än ditt hjärta
jag ser dig med oro och bortflyr med smärta.
Vid första ackord av din viskande röst
en ljusvingad ängel flög in i mitt bröst.

Visan Ynglingens fantasi kom i tryck 1858. Den uppges i ett vistryck från 1860 vara författad av O.G Pallin, men har enligt flera andra källor Gustaf de Vyllder som upphovsman till texten. Melodin kan vara tysk. Vid den här tiden i mitten av 1800-talet var det ett stort inflöde av vismelodier från Tyskland. Det var ofta enkla melodier med få harmonier. Ynglingens fantasi blev mycket populär och kom att spridas som skillingtryck i ett 50-tal upplagor fram till 1920. Däremot tycks den aldrig ha förekommit i någon visbok med notskrift - så vilken är bakgrunden till våra noter?

Jo, i ett vistryck från 1866 publiceras Zandahls kanon i ett pianoarrangemang. Här anges "I gni - strande vinet" som melodihänvisning. Det är alltså möjligt att det är just så här som också Ynglingens fantasi skulle ha sett ut i noter.

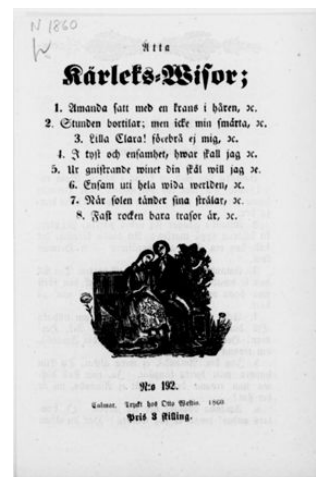
Melodistämman i C-dur inleds med - i stort sett - samma notbild som vi idag är vana vid. Melodins andra halva "med hjerta med strupe, med hals och med ton, om en som blev tokig i Zandahls kanon" låter däremot lite annorlunda. Hur det faktiskt lät när sången sjöngs från Södra Teaterns scen kan vi inte veta.

En yn - ke - lig vi - sa jag öns - kar att sjung - a med
an - da och själ och med kropp och med tung - a med hjär - ta med stru - pe med
hals och med ton! Om en som blef to - kig i Zan - dahls ka - non.

från kärleksvisa till snapsvisa

Ynglingens fantasi skrevs uppenbart som en kärleksvisa. Som sådan har den också ingått i många skillingtryck från 1858 och framåt tillsammans med andra, liknande visor. Bilden visar ett skillingtryck från 1860 med Åtta Kärleks-visor. *Ur gnistrande vinet...* finns med som den femte.

*Ur gnistrande vinet din skål vill jag dricka
i ungdomens fägring förtjusande flicka
med sångens och kärlekens gud i förbund
hos dig vill jag dröja med lyran en stund.*

När Frans Hodell skriver *Zandahls kanon* 1865 lämnar vi kärleksvisan och byter genre.

*En ynkelig visa jag önskar att sjunga
med anda och själ och med kropp och med tunga
med hjärta, med strupe, med hals och med ton
om en som blev tokig i Zandahls kanon*

Med melodihänvisningen *Zandahls kanon* hittar vi från och med 1866 mängder av sångtexter på olika teman. Visorna publiceras som skillingtryck och i tidningar, både i Stockholm och i andra städer. Det är visor om utställningar, marknader, Storsjöodjur, svindlare och mördare. Texterna blir snart alltmer skämtsamma och behandlar så gott som samtliga ämnen med en god portion humor.

1929 sjöng Edvard Persson in *Skånska slott och herresäten* med melodihänvisningen *Sandahls kanon*. Den här inspelningen kom att bilda skola för "hur melodin går" för lång tid framöver.

SKÅNSKA SLOTT OCH HERRESÄTEN 1929

En sista (?) genre för melodin är fest- och snapsvisan. Melodin har använts som skämtsam hyllningsvisa till jubilarer och födelsedagsbarn i decennier. Den som studerar snapsvisors melodihänvisningar kommer att stöta på både *Sandahls kanon* och *Skånska slott och herresäten* många gånger.

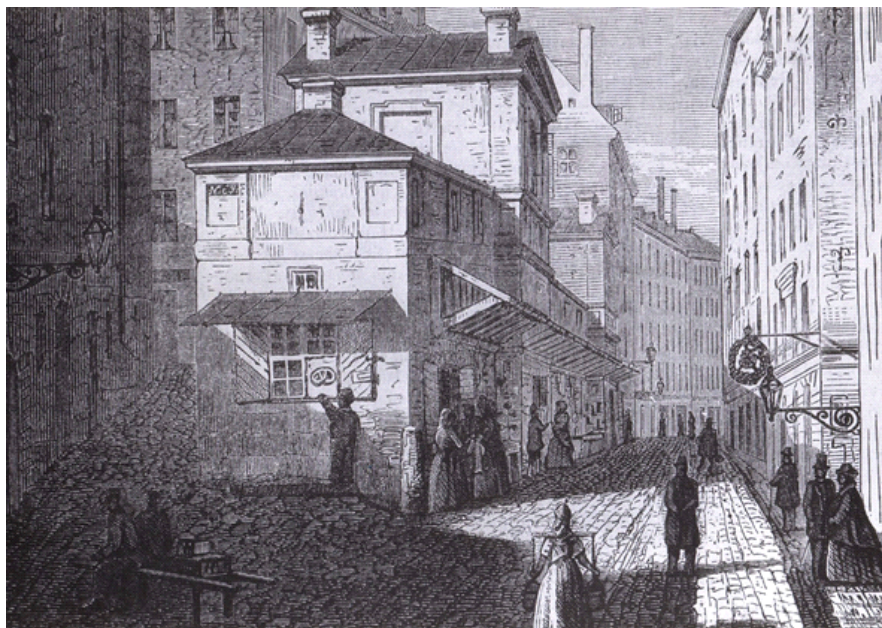

Anton Bernhard Sandahl

Vem var då denne Sandahl? *Anton Bernhard Sandahl* föddes i Skara den 30 juli 1816. Anton Bernhard Sandahl föddes den 30 augusti 1816 i Skara. Hans far var rådmannen och skräddaren Nils Sandahl och hans mor Hedvig Fröhling. Som vuxen arbetar han under cirka 20 år som lärare i Skövde. Tillsammans med Hedvig Rylander från Bankeryd får han tre barn under åren 1845 till 1849. I början av 1850-talet ser deras hushåll ut så här:

Anton Bernhard Sandahl	1816-08-30
Hedvig Rylander	1821-05-14
Oscar Wilhelm	1845-03-30
Hedda Maria	1847-03-12
Sara Wilhelmina	1849-12-13

Skövde stadsförsamling AI:8 (1852-1858) Bild 184 / Sida 180

Någon gång i början av 1850-talet lämnar A.B. Sandahl sin familj och flyttar till Stockholm. Under flera år står han visserligen kvar som boende med familjen i Skövde, men han är samtidigt också skriven - och bor i - Stockholm. Enligt Befolkningen i Sverige (Bis 1858-60) tillkommer ytterligare en son i familjen: *Carl Bernhard*, född den 23 oktober 1859. Carl Bernhard blir inte ens ett år, han dör redan i maj 1860. Sonen *Oscar Wilhelm* blir heller inte gammal. Han måste ha dött redan i slutet av 1850-talet. I Befolkningen i Sverige (Bis) 1860-66 är hans namn borta från familjen. Dottern *Hedda Maria* finns heller inte med i familjen i Bis 1860-1866, men henne hittar vi då i Axtorp, Varola Skaraborgs län.

Dottern *Sara Wilhelmina* dör ung, den 28 februari 1871 vid en ålder av 21 år, 2 månader och 15 dagar som mamma Hedvig skriver i dödsannonsen i Skövde Tidning den fjärde mars 1871. I annonsen kan man också läsa att Sara Wilhelmina sörjs av föräldrar, en broder och talrika vänner. Eftersom någon syster inte står med som sörjande tycks även Hedda Maria ha dött före 1871.

I folkräkningen 1880 står Hedvig Rylander som fru, ensamstående i hushållet och boende i Stockholm. Samma år står hon också som boende i Skövde, mannen avviken. I folkräkningen 1890 står hon som Hedvig Sandahl f. Rylander, småskollärarinna f. - ensamstående, mannen rymt. I Stockholm blir Sandahl far igen. Johan Anton Bernhard föds den 12 februari 1862. Med denne son bor senare Sandahl tillsammans med under många år.

1852

DEN MEKANISKA TÄCKVAGNEN

1852 hade Sandahl konstruerat en mekanisk vagn på tre hjul. Den kunde enligt Sandahl framdrivas med mekanik - utan ånga, fjädrar eller lod. Vagnen förevisades i Norrköping, Nyköping och i Stockholm, på Riddarhusgården.

Ny uppfinning

En stor mekanisk Täckvagn, på tre hjul, för tre personer att åka uti, hwilken drifwes med wexel-tryckmachin utan ånge, fjädrar och lod, förewisas i staden endast Thorsdagen den 9 dennes kl. 3 e.m. framrullande på den gård som å Bokhandels uppgifwes, dr biljetter på förmiddagen finnas à 24 st. för äldre personer och 12 st. för barn under 12 år. Som ej förr något sådant åkdon wisats i riket hoppas att respektive herrskaper skola finna nöje uti att åka detsamma.

Nyköping den 7 Decemer 1852 A.B. Sandahl Uppfinnare

Nyköpingsbladet 1852-12-07

1855

SJELFGÅENDE SPRÄNGNINGSMASKIN

Under åren 1853-1856 utkämpades Krimkriget mellan på den ena sidan Ryssland och på den andra en koalition bestående av Osmanska riket, Storbritannien, Frankrike och Sardinien. Krim var den huvudsakliga krigsskådeplatsen, men i Östersjön hade Ryssland byggt fästningen Bomarsund på Åland. Bomarsund förstördes i juli 1854 av engelska och franska trupper.

Kung Oscar I ville få med Sverige i kriget mot Ryssland - för att om möjligt återta Finland - men de flesta svenska politiker motsatte sig det. Sverige höll sig utanför kriget och Åland demilitariserades. Sandahl hade vid den här tiden bosatt sig på en ö i närheten av Nacka. Här hade han uppfunnit en sprängningsmaskin som han sökte en förlagsman för via en annons i Aftonbladet i juni 1855.

Förlagssumma å 1,000 rdr önskas till förfärdigande af en i vattnet sjelfgående sprängningsmaskin, för att hembjudas till inlösen åt de allierade. Ett prof har redan i flere personers närvaro blifvit försökt och befunnits ändamålsenligt.

Svar till "Mekanik" afvaktas å Dagbladskontoret.

Han fick både svar och visst ekonomiskt stöd från en finansiär vid namn Söderström. Sandahl lyckades också intressera de båda prinsarna Karl (senare Karl XV) och Oscar (senare Oscar II) för sitt projekt. Båda prinsarna bevistade en demonstration av sprängningsmaskinen som lyckades bra. Karl tycktes vara mest intresserad medan Oscar var mer återhållen och påpekade maskinens brister i styrförmåga. Trots ett visst kungligt stöd gick inte den svenska flottan in i projektet, vilket Sandahl hade hoppats.

Efter att ha misslyckats med att sälja sprängningsmaskinen till Sverige vände sig nu Sandahl till det krigförande Ryssland. Ryssarna var mycket intresserade och en affär gjordes upp. Ryssarna fick tillgång till både sprängningsmaskinen och ett sjuskottsgevär som Sandahl konstruerat. Maskinen och geväret skickades i en packlår till "H.M. Kejsarns adress" - men betalningen 3000 rubel silver uteblev till den största delen.

Nu följer en seg rättstvist som skildras av Sandahl i den 27 sidor långa skriften: *Ryska embetsmäns bedrägliga förfarande mot en svensk man under sju års tid . Stockholm i September 1862 . A. B. ZANDAHL , Uppfinnare af den första rörliga Skeppssprängnings - maskin , af Sjuskotts - geväret och förlidna år af Friktions - geväret .*

I Zandahls spår - fram till 1865

De närmast följande åren flyttar Sandahl många gånger, oftast utan att ange sin nya adress. 1855 flyttar han ut från Gamla stan och bosätter sig i Storövikens vid Värmdö. Nu börjar han utveckla sin "Självgående sprängningsmaskin", en slags torped, som han hoppas kunna sälja till den svenska flottan.

Privat har han här en romans med en ung kvinna. Enligt Anton Granfeldts bok resulterar förhållandet i ett barn, som senare överlämnas till Sandahl när modern lämnar Sverige för att gifta sig med en rysk militär.

1861

År 1861 fick Zandahl patent på sitt tändnålsgevär. Geväret ingår numera i Livrustkammarens samlingar. Samma år ändrar han stavningen på sitt efternamn till Zandahl. Vid den här tiden har Zandahl många andra idéer kring olika vapen - men lyckas inte fullfölja sina planer.

I det s.k. engelska magasinet, Storkyrkobrinken n:r 6, förevisas ett gevär af en alldeles nyuppfunnen konstruktion, benämndt friktions-gevär, och som till sin beskaffenhet står emellan kammarladdnings-geväret och det preussiska tändnålsgeväret. Uppfinningen, som är gjord af en mekanikus A.B. Zandahl är ytterst sinnrik och synes hafva en god framtid för sig. Hela laddningen, patronens upptagande inberäknad, erfordrar ej mer än 3:ne tempo'n. Vi rekommendera åt jagtälskare och militärer, att på förenämnde ställe bese detta för den svenske uppfinnaren så hedrande arbete.

Blekingeposten 1861-12-03

1863

Det här året presenterade Zandahl sin nya pansarsprängningsbåt. Båten ställs ut som modell och anges vara osårbar. Den tros kunna tillverkas för en summa av 100.000 riksdaler. Dess förnämsta anfallsmedel består av 2 150-pundiga kanoner, en i fören och en i aktern. Besättningen behöver icke överstiga 10 man. Den omtalades i många tidningar och några var försiktigt optimistiska till båtens framtida öden. Zandahl misslyckas dock med att sälja sin uppfinning trots att han bearbetar både svensk och rysk militär.

1864

Någon gång under 1864 börjar nog Zandahl inse att hans uppfinningar inte kommer att lyckas fånga militärens intresse. Det verkar omöjligt att sälja både pansar-sprängningsbåten och undervattenskanonen. Faktum är dock att han ändå delvis lyckats med åtminstone den självgående sprängningsmaskinen.

Under våren och sommaren 1864 ordnar han föreställningar för både militärer och allmänhet med sin sprängningsmaskin i Hammarby sjö. Biljetter säljes i Fruktboden vid Gustaf Adolfs torg samt herrar Fahlstedts och Svanströms boklådor.

14 augusti 1865

Sången *Zandahls kanon* bygger på den händelse som inträffade den 14 augusti 1865. I dagspressen stod det att läsa om en märklig uppfinning, som allmänheten inbjudits till att beskåda vid Hammarbysjön i Stockholm.

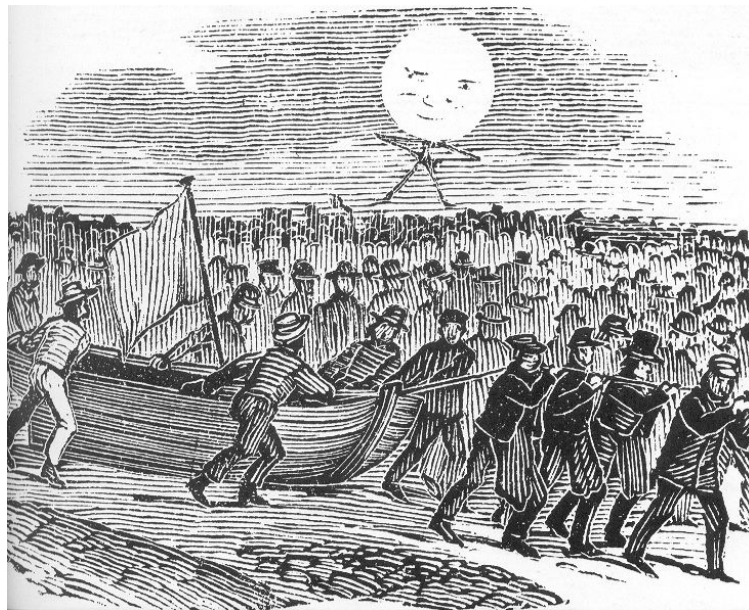
Undervattenskanon.

Hr A.B. Zandahl har i ett program inbjudit allmänheten att den 14 Augusti åse ett experiment med en af honom uppfunnen undervattenskanon. Kanonen skall på 1000 fots afstånd under vattenytan sönderspränga en med tre-dubbel jernplåt bepansrad båt. Experimentet utföres kl. 7 e.m. uti Hammarbysjön. Åskådarne samlas på vägen utanför Danvikstullen och på bergshöjderna deromkring. Kanonerna visas kl. 3-6 e.m. uti bygganden vid landsvägen.

Dagens Nyheter 14 Augusti 1865

Vad hände egentligen vid Hammarby sjö den där måndagskvällen den 14 augusti 1865? Vad var det som gick fel? Någon bluff eller lurendrejeri från Zandahls sida var det säkerligen inte. Han ville ge stockholmarna ett spektakel - och förhoppningsvis tjäna några riksdaler till sin skrala kassa - och det kom mycket folk!

Alla väntade på att evenemanget skulle starta. Det drog ut på tiden och folk blev allt mer otåliga. Anledningen till dröjsmålet var att kruthandlare Lind vid Stadsgården vägrade Zandahl kredit. Utan krut var det förstås omöjligt att spränga den stenlastade båten som låg ankrad i Hammarby sjö. Zandahl menade att han väntade på kungen. Han hade också skickat en inbjudan till Karl XV, men det är väl tveksamt om den ens nått fram till majestätet. Enligt en ögonvittnesskildring publicerad i Dagens Nyheter den 16 augusti var allt som allmänheten fick se en "gammal rutten båt med röd flagga som låg 4 à 5 tum öfver vattnet". Utöver det: "...något som liknade en rund snus-burk", som skulle vara själva spränganordningen. Folkmassan kände sig lurad. Båten drogs upp ur vattnet och släpades "...från Lugnet utom Danviken, Tjärhofsgatan, Stadsträdgårdsgatan och Stora Glasbruksgatan framåt".

De var på väg med båten mot Södermalmstorg, där Sandahl bodde. Polisen blandade sig dock snart i saken. Med soldater till hjälp kunde de bringa båten i lugn hamn ned i "Jernvågen".

Zandahls kanon

Text: Frans Odell
Mel. Englingens fantasi

1865

G Am
En ynkelig visa jag önskar att sjunga
D7 G
med anda och själ och med kropp och med tunga
C Am
med hjärta, med strupe, med hals och med ton
G D7 G
om en som blev tokig i Sandahls kanon

G Am
Det var just en flicka som bodde på söder
D7 G
som mistat båd' fader och moder och bröder.
C Am
För alla var gångna till himmelens zon
G D7 G
precis som åt fanders, herr Sandahls kanon.

G Am
Och flickan på söder hon hette Fredrika
D7 G
och plägade ofta i Dagbladet kika.
C Am
En dag var hon inne hos hökarn i bo'n,
G D7 G
och då fick hon läsa om Sandahls kanon.

G Am
Hon läste att den som sig ville begiva
D7 G
till Danviken skulle ett slughuvud bliva.
C Am
Om blott man sig ställde och titta från bron,
G D7 G
på båten som sprängdes av Sandahls kanon.

G Am
Och flickan satt på sig den sötaste minen
D7 G
och koftan och kjolen och så krinolininen.
C Am
Och sedan till Danviken tog hon motion
G D7 G
men såg varken båt eller Sandahls kanon.

G Am
Si, saken var den att mitt oppe i ståten,
D7 G
så kom själva fan och sig satte i båten.
C Am
Och folket ju därför i land måste ro'n,
G D7 G
sen gav de på båten Herr Sandahls kanon.

När detta var gjort, börja' mängden att hurra
 och sedan så gick det precis som en snurra.
 Att bära framåt uti likprocession,
 hin håle och båten och Sandahls kanon.
 Men flickan hon stannade vid hospitalet,
 det var ju naturligt, när allt var så galet.
 Och ännu så står hon och tittar från bron,
 men slug blir hon aldrig på Sandahls kanon.
 Och denna här visan en smed haver diktat,
 som uti polisen för oljud har pliktat,
 för när han var ute och såg på kanon,
 så var han på kulan, den dumma kalkon.

Andersson, Pettersson och Lundström 1865

Lustspelet *Andersson, Pettersson och Lundström* i tre akter och sju tablåer är skrivet av Frans Hodell. Det uruppfördes på Södra Teatern i Stockholm 1865. Efter viss tveksamhet bland stockholmspubliken blev föreställningen en stor succé och spelades mer än 700 gånger under åren 1865-1912. Stycket är ursprungligen baserat på komedin *Der böse Geist Lumpacivagabundus* av Johann Nestroy 1833.

Zandahls kanon framförs av en positivspelare som efter framträdandet samlar in pengar i sin mössa. Kupletten gör stor succé och sprids snart över hela landet. Melodin är lätt att memorera och uppbyggnaden gör också att det nästan är pinsamt enkelt att sätta egen, ny text till. Det är en helt färdig form som det bara är att stoppa in egna ord i!

Första och andra versraderna ger diktaren så kallade *kvinnliga rim*. Här har orden sin betoning på den näst sista stavelsen. Ofta är orden tvåstaviga, men inte alltid. Några exempel från *Zandahls kanon*: *sjunga - tunga, söder - bröder, visa - prisa, Fredrika - kika*,

Tredje och fjärde versraderna ger diktaren *manliga rim*. Här ligger rimmet på sista stavelsen: *ton - kanon, zon - kanon, bron - kanon, kalkon - kanon*.

En ynkelig visa jag önskar att *sjunga*
 med anda, med själ och med kropp och med *tunga*
 med hjärta med strupe med hals och med *ton*
 om en som blev tokig i *Zandahls kanon*.

Gustav Bergström som Pettersson,
 August Warberg som Andersson.
 Frans Hodell som Lundström.

1868 DRAMATISK, MUSIKALISK OCH MEKANISK SOIRÉ.

Man skulle kunna tro att Zandahl efter fiaskot med Zandahls kanon och allt spott och spe han fått utstå sedan 1865 skulle dra sig undan offentligheten för gott, men icke! I december 1868 anordnar han i stället en soiré med både rullskridskor och orkester. Fäderneslandets reporter bevistade föreställningen och skrev en artikel:

Bland de i julveckan illustrerande offentliga nöjen är måhända på sätt och vis märkligast den "soiré", som i söndags af mekanikern A.B. Zandahl gafs i stora Odéonsalongen (n:r 28 Regeringsgatan). Hr Z. är en verkligt "famos" personlighet, odödliggjord bland annat genom visan om hans kanon som förekom i "Andersson, Pettersson och Lundström".

Hvem vill ej göra bekantskap med samtidens snillen, isynnerhet då man kan få denna förmån för - "ettan krisch"? Och hr Zandahl är en stor man, det är tvärsäkert; skillnaden mellan honom och vår celebre landsman, kapten John Ericsson, är egentligen endast den, att den sednare gör för sitt fosterland uppfinningar i Amerika, den förre i Sverige.

Såsom jag ofvan nämnde, hade emellertid hr Zandahl till i söndags afton uti Odéon annonserat en "dramatisk, musikalisk och mekanisk" soiré. Jag vill med några få ord beskrifva densamma. Publiken, med qvinnor och barn, musiken inberäknad, tycktes uppgå till ungefär 30 personer. I salongens fond finnes en musikläktare, hvilken för tillfället var draperad med ett svart skynke, liknande ett bårtäcke, och bakom detta satt på en stol hr Zandahl, som uppläste några verser om Sverge, hvad det *varit*, *är* och *kan* blifva.

Sedan detta var expedieradt, företog sig soirégifvaren - förmodligen för att visa huru vårt fosterland bör alltmera fortgå i snabbt framåtskridande - en snabbblöpning på sina nyuppfunna s.k. "motioneringsmaskiner" (en slags rullskridskor à la Jackson Haines), under det orkestern uppspelade en munter galopp. Tyvärr inträffade att uppfinnaren flera gånger under motioneringen stupade på näsan, hvilket dock ej hindrade honom att, liksom svenska folket resa sig upp och ta nya tag.

Slutligen förevisade det mekaniska snillet den beryktade "Zandahls kanon", med hvilken han gjorde experimenter med antändningar i vatten, inslaget i en filbunke af glas, som ögonblickligen exploderade och sprutade sitt innehåll öfver de under läktaren sittande musikanternas hufvuden, så att dessa icke brydde sig om att blåsa den på programmet utlofvade folksången, - hvilket var det bästa af hela föreställningen.

Fäderneslandet 1868-12-23

Legostadgan

Kongl. Maj:ts förnyade nådiga
Legostadga för hus-Bönder och tjänstehjon;
Given Stockholms Slott den 23 November 1833.

1 §. Hvar och en, som icke har laga försvar skall, för att ej ligga samhället till last, sådant sig förskaffa. ---- Hvar och en annan skall, för att ega laga försvar, förskaffa sig årstjänst hos husbonde å landet eller i städerna, eller i Stockholms stad halfårstjänst, och i den husbondes tjänst användas, som honom mantalsskrifva låtit; eljest vare han underkastad den skyldighet och den påföljd, som [i Kongl. Maj:ts nådiga Förordning af den 29 sistlidne juni, huru med försvarslösa personer förhållas bör,] stadgat finnes.

Mellan 1800 och 1920 ökade medellivslängden i Sverige från 37 år till 60 år. Under hela tiden fram till början av 1900-talet försörjdes äldre, som inte kunde arbeta längre, av sina barn. För de som saknade den möjligheten återstod endast den kommunala fattigvården. Legostadgan från 1833 innebar att alla invånare som inte hade arbete måste skaffa sig ett - för att inte ligga samhället till last. Den som blivit av med sitt arbete måste snarast skaffa sig en ny tjänst.

Både män och kvinnor förväntades arbeta. Lagarna om tjänstetvång gällde alla som fyllt 15 år. För den som ägde jord gällde inte lagen. Det var bara löneberoende människor som berördes.

Legostadgan reglerade tjänstetvånget fram till 1885. Det innebar att varje arbetsför person var skyldig att arbeta för sin försörjning om han inte kunde försörja sig på annat sätt. Fram till 1919 kunde även polishämtning ske om den anställde lämnat sin arbetsgivare innan kontraktsåret var över.

19 mars 1875

Efter den märkliga händelsen i augusti 1865 blir Zandahl sedd som en skojare och en löjlig figur i omvärldens ögon. Mot slutet av 1860-talet arbetar Zandahl med att skapa en ny sorts undervattensbåt på Skärgårdsartilleriets varv på Skeppsholmen. U-båten har formen av en svärdfisk med en lång stång i fören. Den framdrivs med en propeller som sättes igång med en trampmaskin. Marinen är dock inte imponerad och projektet skrotas.

Ännu 1873 inlämnar den outtröttlige Zandahl en modell och en ritning till Överståthållarämbetet på en av honom uppfunnen livräddningsstång att användas för räddning av människoliv vid eldsvådor i Stockholm.

Den 19 mars 1875 läser vi tråkiga nyheter i Fäderneslandet:
*“I onsdags stod målaren Anton Bernhard Zandahl tilltalad för bettleri
och försök till bedrägeri. Efter slutat förhör dömdes han att såsom
försvarslös och bettlare intagas å arbetshus”.*

Efter detta går uppgifterna om Anton Bernhard Zandahl isär. Enligt en källa avlider han bara någon månad senare, men enligt Livrustkammarens arkiv lever han fram till 1880.

Om Hjert och Tektor

Sjöberg
Mel. Sandals kanon

1876

Till varning för gamla och varning för unga
om Hjert och om Tektor mig lyster att sjunga
för alla som nu vilja höra uppå
historien om dessa missdådare två.

De stulo i kyrkor, palats och i kojor
och grepos och slogos i band och i bojor.
Omsider begingo de blodiga dåd,
och sedan de bådo förgäves om nåd.

Så vana att lagar och rättvisa håna
de gingo att posten på landsvägen råna
och där for herr Upmark med körsvennen fram
då plötsligt två mördande skott han förnam.

De bovarna båda gevären ha riktat
och så mot de resande kallblodigt siktat
och där lågo offren med blödande sår,
till dess att de lades som lik uppå bår.

Och efter de grymma och gräsliga morden
missdådarna funno ej frid här på jorden.
De irrade kring ifrån morgon till kväll,
till dess att de grepos och sattes i cell.

Nu dömde dem lagen att uppå schavotten
med livet försona de gräsliga brotten;
ty så står det skrivet ännu i vår lag -
till döden de fördes på Sankt Eriks dag.

^G Så modig Hjert sågs fram till stupstocken ^{Am} ila,
^{D7} där huvudet föll för skarprättarens ^G bila.
 Men Tektor han gick med en vacklande ^C gång - ^{Am}
^G för honom var vägen den sista så lång. ^{D7} ^G

^G Och folket, som kommit, det såg och det ryste, ^{Am}
^{D7} när bödlarnas bilor i majsolen lyste. ^G
 Ja, vid denna hemska och fasliga syn ^C ^{Am}
^G Där dånade mången som fallen från skyn. ^{D7} ^G

^G Ifrån den församlade människoflocken ^{Am}
^{D7} framrusade kvinnor och män till stupstocken, ^G
 att hämta och dricka de halshuggnas ^C blod, ^{Am}
^G som flutit i strömmar och bildat en flod. ^{D7} ^G

^G Så hava de slutat de brottslingar båda, ^{Am}
^{D7} som världsliga makten ej ville benåda, ^G
 men vilje vi hoppas att, trots deras dåd, ^C ^{Am}
^G hos konungars konung de nu funnit nåd. ^{D7} ^G

Gustav Eriksson Hjert Konrad Pettersson Lundqvist Tector

Natten mellan den 31 augusti och 1 september 1874 planerade Gustaf Adolf Hjert och Konrad Tector att råna postdiligensen som gick mellan Eskilstuna och Sparreholm. Mörkret gjorde dock att de tog fel på diligens och i stället mördade de civilingenjör Herman Upmark och hans kusk Johan August Larsson.

Hjert och Tector greps och dömdes till döden i september 1875. De avrättades den 18 maj 1876. Det blev de sista offentliga avrättningarna i Sverige.

Murarhantlangerskornas strejk melodi: Sandahls kanon

Den 5 juli 1888 strejkade murarhantlangerskorna på ett bygge på Fleminggatan i Stockholm.

1888

Vi murarhantlangerskor strejkat som männen
och nu ha vi segrat som även I kännen,
först avslogs vår bön om förhöjning men så
behagade man att tillmötes oss gå.

I början man trodde att vi voro svaga
men kvinnornas svaghet är endast en saga.
Beslutsamhet finns det och handling och mod
ja, det finns en kraft som är kärnfrisk och god.

Vi tillhöra arbetets torftiga kvinnor
men äro väl ej som de svarta slavinnor
Vi leva i "frihetens stamort" och där
man lön för sitt arbete rättvist begär.

Då vi bära dagarnas hetta och tunga
på torget vår mening vi fritt ut må sjunga.
En stubb är så god som en stövel minsann
och fanns ingen kvinna så fanns ingen man.

De kjortlar som visst icke äro av siden
de duga förvisso i dagliga striden
i dagliga kampen mot brist och mot nöd
i kampen för rättvisa, frihet och bröd.

Se, kinden är brunstekt, av solen jag bränd är
vi ha ej som fröknarne snövita händer
ack nej, men de duga för hantverket än -
kamrater - nu skola vi langa igen.

Margarin-bisa

1889

G Am
En ynkelig visa jag önskar att sjunga
D7 G
på känd melodi för båd' gamla och unga,
C Am
och ämnet för visan berör industrin:
G D7 G
en omtuggad vara som nämns margarin.

G Am
Si, saken var den att man börjat fundera
D7 G
på något, som kunde för smöret passera
C Am
och bliva mer billigt för ekonomin -
G D7 G
då uppfann ett slughuvud just margarin.

G Am
Och läkare påstod att varan är präktig,
D7 G
men bonden och prästen, i skrifterna mäktigt
C Am
de tro att det görs av en avgrundsmaskin,
G D7 G
det rysliga sattyg, som nämns margarin.

G Am
Ja, bonde och prostfar de mista humöret,
D7 G
ty båda ha "kommit sig upp uti smöret";
C Am
de göra grimaser och sticka som bin
G D7 G
så snart någon vill föra in margarin.

G Am
För den skull nu riksdagen varan förbjudit
D7 G
och gubbarnas visa i samklang så ljudit:
C Am
"du ädela smör och förgyllande skrin!
G D7 G
Du fyller vår plånbok, men ej *margarin!*"

MARGARINSTRIDEN 1889

Margarinet uppfanns 1869 av den franske kemisten Hippolyte Mège-Mouriès. Under Paris belägring 1870–1871 saknade staden smör och margarin var det enda matfett som stod till buds. I Sverige lanserades margarinet som ett alternativ till det dyrare smöret. 1889 stod striden het om margarinets vara eller inte vara och det var mycket nära att både tillverkning och import av margarin förbjöds helt.

1891

Hur litet man nu sätter värde på ^G ^{Am} ^G
 det visar ju Mörner och Wykman och kniven ^G
 och Snickare-Kalle som dödade skar ^C ^{Am}
 en människa som namnet ^G ^{D7} ^G Andersson bar.

Uppå ett Kafé de just träffades ^G ^{Am} ^G ^{Am}
 de började där mycket fredligt i gamman ^G
 de drucko sitt öl och de tog sin pris snus ^C ^{Am}
 och Kalle sig fick liten början till rus. ^G ^{D7} ^G

Men bäst som de sutto vid glaset och ^G ^{Am} ^G ^{Am}
 så började Kalle på Andersson gnata ^G
 ty Andersson skyldig sen årtal var ^C ^{Am}
 till Kalle en slant av det minsta man har. ^G ^{D7} ^G

Om blott tio öre de började träta ^G ^{Am} ^G ^{Am}
 så lite kom Kalle att sansen förgäta ^G
 han hota' med stryk och han grälade gällt ^C ^{Am}
 men Andersson svara ej heller så snällt. ^G ^{D7} ^G

Sen skildes de åt men hos Kalle av ^G ^{Am} ^G ^{Am}
 uppblossade genast förtärande hatet ^G
 och hämnas han ville den futtiga slant ^C ^{Am}
 tyvärr blev hans hämnd dock en smul' för bastant ^G ^{D7} ^G

På Kommendörsgatan han Andersson ^G ^{Am} ^G ^{Am}
 mötte ^G
 och genast mot honom då Kalle sig stötte ^G
 i luften syns kniven och genast man hör ^C ^{Am}
 hur Andersson ropar: "Ack Herre, jag dör!" ^G ^{D7} ^G

Karl Björnlund nu genast sågs modet dock tappa^{Am}
och skyndade sig från den mördade schappa^G
det rysliga snittet som Andersson fått^C
det rakt genom halsen så dödande gått.^{Am}

Det samlades folk ifrån öster och söder^{Am}
men ingen kan hjälpa att mannen förblöder^G
och ingen vill hjälpa polisen i hast^C
att få Kalle Björnlund, den flyende, fast.^{Am}

Man sökte i landet, man sökte i staden^{Am}
och långa haranger man skrev uti bladen^G
men Snickare-Kalle stod icke att få^C
fast kniven han brukat man hittade på.^{Am}

Ty på ett Kafé hade Kalle den lämnat^{Am}
sen han likväl först hade sälja den ämnat^G
han var liksom rädd för det vapen han fört^C
med vilket ett människoliv han förstört^{Am}

En dag uti Gävle gick Kalle i fällan^{Am}
ty brottslingen undgår sitt öde så sällan^G
men därför hade han ökat sitt brott^C
och stulit en klocka som skåda han fått.^{Am}

Karl Björnlund dock syntes ej vidare ängslad^{Am}
fast ofta förut han också varit fångslad^G
Hans samvete tycktes ej oroligt alls^C
fastän han skar av Murar-Anderssons hals.^{Am}

^G Men uti den saken syns pengarnes värde ^{Am}
^{D7} ett liv tio öre den gången blott gällde ^G
^C det är ju förfärligt att sådant har skett ^{Am}
^G år adertonhundra och nittioett! ^{D7} ^G

^G Man läser kat'kes och man lagen predikar ^{Am}
^{D7} men ändock man aktar ej alls sina likar ^G
^C trots tusentals präster och Frälsningsarmé ^{Am}
^G så blir mänskligheten allt lastfullare. ^{D7} ^G

ETT HEMSKT MORD

Ett hemskt mord föröfvades i Stockholm natten till i onsdags en kvart i elfva. Snickeriarbetaren Carl Wilhelm Björnlund, boende i n:r 25 Skepparegatan, och tegelbäraren Johan Peter Andersson hade i ett kafé å Kommen-dörsgatan kommit i ordvexling, hvilken fortsattes sedan de utkommit i friska luften. På Grefgatan tog Björnlund fram en knif och afskar Anderssons strupe.

Händelsen vållade stor folksamling. Efterskickad fältskär anlade å gatan förband. Den sårade afled under transporten till Serafimerlasarettet. Mördaren, som skyndade att taga till flykten, efterspanas på det ifrigaste af polisen, som utfäst en bleöning af 50 kr. för hans gripande. Förhören med den stora mängden vittnen pågingo långt efter midnatt.

Folkets tidning 1891-10-09

Dråparen Björnlund, hvilken i Gefle häktats för mord å tegelbäraren Johan Andersson i Stockholm, har tillbragt flera år i fängelse eller å tvångsarbetsanstalt. Rörande dråpet å Andersson har Björnlund berättat att han, som retats af A., gått in i en öppen hökarbutik och tagit en stor fläskknif, med hvilken han sedan huggit A. i halsen. Efter dråpet gick Björnlund in på ett kafé, der han utbjöd knifven till salu.

Folkets tidning 1891-10-30

Dråparen Björnlund dömd. Såsom förut är omtaladt, hade förre snickeriarbetaren C.V. Björnlund ("Snickare-Kalle"), den sistlidne oktober å Kommen-dörsgatan med en större förskärareknif tillfogat tegelbäraren J.P.A. Andersson ("Svarte Anders") ett sår i halsen, så att döden ögonblickligen följde.

Genom i torsdags afkunnadt utslag dömde Stockholms rådhusrätts tredje afdelning Björnlund jämlikt 14 kap. 5 och 15 §§ strafflagen att för dråp utan afsikt att döda undergå 6 års straffarbete samt enligt Gestriklands Östra häradsrätts utslag för andra resan stöld till fem månaders straffarbete och två års vanfräjd.

Mariefredsbladet 1891-12-12

När krinolinen kommer

melodi: Zandahls kanon

1893

”En ynkkelig visa jag önskar att sjunga”,
 fast hes är min röst och förlamad min tunga:
 jag tänkt på den flicka, vars arma person
 blir ”fångad i nät” av vår nya fason.

Nog gräsligt det låter att höra dem klaga,
men modets gudinna de måste behaga.
O, arma små varelser, finns ej pardon
från ”jernbojan” uti vår nya fason?

Jag känt mig så lycklig vid flickornas sida
och kuttrat så ömt - Ack, men nu f r jag lida!
Ty "utst ngd" blir jag ju och "instängd" blir hon
allt för den sju.....rasande dumma fason!

Du söker att komma den dyrkade nära
och avskedets kyss till dess läppar få bära;
men nej, - hon står utspänd, liksom en kalkon:
Hon blivit så "spänstig" - det är ju fason!

G
Am
 I dansen ej mera behag kan jag finna
D7
G
 ty lik en ballong sig framvältrar var kvinna

C
Am
 och skulle hon falla.....! Ej en diakon
G
D7
G
 kan undgå att skratta. - Ack, är det fason?

Min visa jag borde väl sluta med tårar,
 dock hellre jag tror, att jag ler åt de dårar,
 som i krinolin stoppa in sin person,
 emedan den blivit så dum, vår fason.

Töreboda Goodtemplares Basarvisa

1903

^G Välkomna, välkomna vi hälsa ^{Am} Er alla
^{D7} att i ha'n gått hit må förståndigt vi ^G kalla
^C och därför vi hälsa, som sagt en och ^{Am} var
^G oändligt välkommen till denna ^{D7} basar. ^G

^G Vi hava försökt att här göra vårt bästa ^{Am}
^{D7} för att kunna roa och pungslå vår ^G nästa.
^C Åt storkovan glär sig basarkomitén ^{Am}
^G det kommer att gagna ^{D7} goodtemplaridén. ^G

^G Av alla de nöjen som härute ^{Am} finnes
^{D7} det är ju knappt möjligt att hälften ej ^G minnes.
^C Dock må vi försöka besjunga en del ^{Am}
^G allt uti en visa till handklavers-^{D7} spel. ^G

^G Tombolan där framme har vinster i ^{Am} massa.
^{D7} Som alla till nytta och nöje kan ^G passa.
^C Betala "tolv skilling", på veven man ^{Am} drar.
^G och ni får ett minne från våran ^{D7} basar. ^G

^G Om lust finns att *fiska* försök då att ^{Am} meta
^{D7} i dammen finns fiskar så stora och ^G feta,
^C ej maken Ni metat i all eran ^{Am} dar
^G det nappar så duktigt i ^{D7} *dammen* vi ^G har.

^G Och *Rättvisan* sedan, som alla ju ^{Am} prisar,
^{D7} försök den god vänner och säkert den ^G visar
^C och ett vill jag nämna, den ingen ^{Am} bedrar
^G släng visaren bara, strax saken är ^{D7} klar. ^G

^G Om törstig ni bliver, finns bot för den ^{Am} saken
^{D7} vi ha *Läskedrycker* så goda till smaken ^G
 och *Kaffe* den bästa av drycker på jord ^C ^{Am}
 samt *Saft* som av alla berömmes för god. ^{D7} ^G

^G I *Skjutbanan* bör Ni i skjutning er träna, ^{Am}
^{D7} så att Ni blir skicklig vårt fosterland tjäna ^G
 och den blir nog hållen som duktiger kar' ^C ^{Am}
 som pricken kan skjuta på denna basar. ^G ^{D7} ^G

^G Ack hör på musiken hur härligt den klingar ^{Am}
^{D7} till sällare zoner på tonernas vingar ^G
 den för oss, ty *Messingsmusiken* det är ^C ^{Am}
 som räkna vi får för "tongivande" här. ^G ^{D7} ^G

^G Och *Kondis* med tårtor och bakelser fina ^{Am}
^{D7} Er önskar få räkna bland kunderna sina ^G
 sen fråga de små och Ni genast får svar ^C ^{Am}
 "Köp bakelser åt oss på denna basar" ^G ^{D7} ^G

^G Och *Dansbana, Käglor, Ringkastning* m.m. ^{Am}
^{D7} som vi icke nu kunna specificera, ^G
 här finnes - Glöm icke att Ni kommit hit ^C ^{Am}
 för att Eder fröjda och roa med flit. ^G ^{D7} ^G

^G Och nu, kära vänner, båd gamla och unga ^{Am}
^{D7} må denna här visan Ni köpa och sjunga. ^G
 Ja må'n I den köpa och gömma en var ^C ^{Am}
 till minne av denna goodtemplarbasar. ^G ^{D7} ^G

Chromolvisa

1904

En gladelig visa jag vill för Er sjunga
den gärna må höras av gamla och unga,
om en ny artikel som rimmar på tvål,
men gäller båd denna och såpan *chromol*.

I mödrar och jungfrur som önskar att linnet
blir bländande vitt, läggen detta på minnet
att aldrig i världen Ni hinna det mål,
om inte ni använda *såpan chromol*.

En gammal kemist, som begriper den saken,
han säger att "aldrig jag träffat på maken
till kraft och till vällukt, en välönskningsskål
jag gärna vill tömma för *såpan chromol*!"

En såpa så vacker Ni aldrig ha skådat,
och doften är härlig, men jag ger ett råd att
se noga på omslaget, tryckt utan prål
i röda bokstäver om *såpan chromol*.

Vi hoppas att Japan skall vinna i striden
om blott det förstår att rätt använda tiden
och smörja torpeden så glatt som en ål
och kulor och pansar med *såpan chromol*.

Inom kemien göras nya upptäckter för hvarje dag, och **Chromolsåpan** är en af dessa. Hvarje omtänksam husmoder bör försöka den. Resultatet blir förvånande och glädjande. Verkligt dugliga energiska platsagenter med goda rekommendationer antagas.

Enköpingsposten 1905-04-17

Skånska slott och herresäten

Hjalmar Gullberg

Bengt Hjelmqvist

melodi: Sandahls kanon

1929

På himmelen vandra sol, stjärnor och måne
och kasta sin fagrade glans över Skåne
på höga, på låga, på stort och på smått,
på statarens koja och ädlingens slott.

Portaler och tinnar förvittra och ramla
och ständigt det nya förjagar det gamla.
Men högt över vajande vete och korn
syns än krenelerande murar och torn.

Se, månstrålen in genom blyrutan faller
och tecknar på golvet det järnsmidda galler.
Skön jungfrun hon drömmer i majnattens ljus
att friaren kommer till Glimmingehus.

Till lugnet och vilan från dammet och möget,
till Skåne från Stockholm far Hans Kunglig Höghet.
Han längtar till lunden där sipporna gro
och drömmer om Sundet och Sofiero.

Från trollen som dansa på sviktande gungfly
stolts riddaren rider med hornet till Ljungby.
Skön jungfrun hon frälste den junkern och då...
men det är programmet för nästa tablå.

1929 har det gått 71 år sedan *Ynglingens fantasi* publicerades. Efter att visan Sandahls kanon tog över som bärare av melodin har den använts till många olika sångtexter. Det här året skriver Hjalmar Gullberg tillsammans med Bengt Hjelmqvist en text till Oscar Winges nyårsrevy - melodihänvisning:: Sandahls kanon. (I original innehåller visan tio verser till.)

Nog bör man göra det lilla man kan

Nils Ferlin
melodi:
Sandahls kanon

1929

Förlåt mina vänner, jag mej presenterar
i glädje och gamman jag sällan fallerar.
Min sångröst är skral, så det skriker ibland,
men nog vill jag göra det lilla jag kan.

En fästmö jag har huru länge det varar
rätt galen i mej som i övriga karar.
En smiska jag till så det blixtra och brann
för nog vill man göra det lilla man kan.

En dag var jag uppe hos stadens atleter
och fingra på stänger och allt vad det heter.
Sen lyfte jag ledigt - tre droppar på tann
för nog bör man göra det lilla man kan.

På boxare blev det rätt soprent i Sverige
och borta i USA flög Widden på berge.
Men Bergmästar Nordkvist där har ni en man,
som nog skulle göra det lilla han kan.

För svenskarna är ändå inte så klena
och Grosshandlar Viktor är duktig i bena.
Att Nurmi behändigt bak ryggen försvann
på det vill jag hålla det lilla jag kan.

1929 skrev Fabian (Nils Ferlin) en annan text med boxningsinnehåll till en känd melodi, Sandahls kanon. Titeln på kuplettvisan var "Nog bör man göra det lilla man kan", och den Widden som nämns är Johnny Widd, Hugo Widlund, som föddes 13 november 1907, som blev proffsboxare 1927 och boxades 17 matcher, varav fyra i USA november 1928 - februari 1929.

Kungliga biblioteket har en site med adress: tidningar.kb.se
Här är det möjligt att läsa mängder av tidningar från 1826 och framåt.
I de äldsta tidningarna är allt material fritt att ta del av men de senaste årens tidningar har sitt innehåll spärrat på grund av rättighetsskäl.

Stockholms Dagblad var Sveriges första tidning i tabloidformat och den gavs ut under åren 1824-1931.

Dagens Nyheter kom ut med sitt första nummer den 23 december 1864 - det vill säga bara några månader innan Zandahls fiasko och Hodells kuplett om Zandahls kanon.

På tidningar.kb.se går det alldeles utmärkt att söka på t.ex. *Melodi: Zandahls kanon* under den tidsperiod man väljer...
.....eller förstås vilket sökord man vill!

För den som vill lära känna Anton Bernhard Sandahl lite bättre finns det flera källor att hämta information från. Han var själv mycket skicklig på att göra reklam för sina olika projekt.

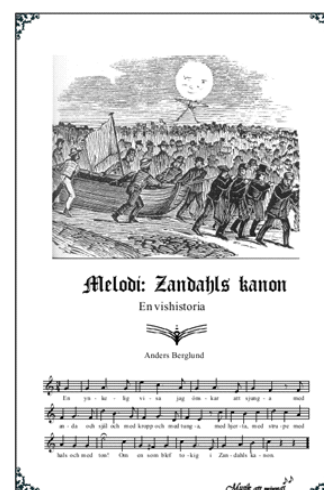
Både i stockholmspressen och i landsortens tidningar kunde man ta del av mekanikus Sandahls förehavanden. Till en början var flertalet artiklar försiktigt positiva, men efter fiaskot i augusti 1865 ändrades tonläget.

1855 gav också Sandahl själv ut skriften *Ryska Embetsmäns Bedrägliga Förfarande mot en svensk man under sju års tid*. Det är en 23 sidor lång redogörelse kring hur hans affärer med Ryssland utvecklade sig. 1891 gav Birger Schöldström ut boken "Tittskåpet". Det är en samling artiklar kring skilda ämnen varav en handlar om Zandahls kanon.

Samma år skrev Anton Granfeldt boken *Sandahls kanon - Äfventyrsskildring*.

I romanen blandas dikt och verklighet och avslutningen är betydligt trevligare än den krassa verkligheten. Anton Granfeldt var jämnårig med Sandahls son Johan och umgicks enligt egen utsago med både far och son. Granfeldt är troligen det bästa sanningsvittne till Sandahls liv som vi kan ha tillgång till.

Boken *Melodi: Zandahls kanon* finns att köpa i bokhandlen, men kan också läsas på musiknavet.se.

En visa behandlande Bildsköne Bengtssons bravader

melodi: Sandahls kanon

1934

Den bildsköne Bengtsson är mannen för dagen,
i årtal har han lekt blindbock med lagen.

Han vilar ibland men så åter en da'
hans namn syns med fetstil på löpsedlarna.

Och se härom dan fick man åter upp spåret,
som en gång förut var det nästan på håret
att man honom fångat - men fångsten blev tji,
än Bildsköne Bengtsson är lycklig och fri.

Den svenska polisen den darrar i vrede
och tror att herr Bengtsson är släkt med den lede.
Hur väl dom än dämmer, så finns det ett hål
där han pressar genom sin smidiga bål.

Han sprängt kassaskåp på snart sagt alla ställen,
men innan polisen nått platsen för smällen
den Bildsköne alltid har hunnit gå bort
och lagväktararmen befunnits för kort.

Ja, det bör bli plats uti Sveriges annaler
för mannen som alltid fann utloppskanaler
hans namn i historien skall stråla med glans
mer svärfjällad fisk uti Sverige ej fanns.

Och han gör ju nytta ändå för polisen
som alltid med säkerhet följer devisen:
Om det sker en stöld och man tjuven ej tar
då är det herr Bengtsson som brottslingen var.

^G Men skulle den Bildsköne knycka en ^{Am} limpa
^{D7} så skulle han säkert i snutnätet ^G dimpa.
^C På sådana stölder - det är sant och ^{Am} visst
^G är svenska poliskåren ^{D7} ^G specialist!

Transkription av ett skillingtryck från 1934 (ur Hans Anderssons samling "Aldrig kommer duvungar blå utav korpäggen vita. Skillingtryck om brott och straff 1708-1937 (2006)).

Harald Bernhard Bengtsson föddes 1893 i Vittsjö socken i Skåne. Vid två års ålder dog hans pappa i lungsot och när han skulle börja sin skolgång skickades han till sina morföräldrar i Småland. Här växte han upp i ett kärlekslöst hem med hårt arbete och gudsfruktan som främsta uppfostringsmetoder.

Under åren 1932-34 var Bildsköne Bengtsson på en mycket uppmärksammas landsomfattande stöldturné tillsammans med Folke Johansson, känd som "Tatuerade Johansson".

De båda blev rikskända då de lyckades gäcka polisen i drygt två år. En koja i Göingeskogarna var deras bas det sista året. Sedan polisen upptäckt gömstället senhösten 1934 flydde de västerut och blev fast en vecka senare utanför Göteborg.

År 1935 dömdes Bengtsson till åtta år och tre månaders fängelse. Efter avtjänat straff 1943 hölls han kvar av medicinska skäl på obestämd tid, men lyckades rymma 1944 och höll sig undan i ett halvår. Efter en ny bedömning försattes han på fri fot med övervakning hösten 1945.

Under åren 1909 till 1951 tillbringade han 25 och ett halvt år i fängelse. Under 1950-talet fick han arbete hos en herrekiperingsfirma i Göteborg. 1953 står hans namn i telefonkatalogen med titeln "hemskräddare". Det här var ett arbete han fortsatte med även sedan han fått sin folkpension. Harald Bengtsson avled i juli 1966 och skrevs in i myndigheternas dokument som "Skräddarmästare Bernhard Harald Bengtsson".

Ett farligt frieri

1937

En saga om kärlek jag nu vill berätta
och när Ni har hört den, så medger Ni detta:
Vårt liv är teater och filmkomedi.
Rubriken kan bli: Farligt frieri.

Han var prins utav Wales, när sagan begyntes
med blodet så blått att det utanpå syntes.
Men Simpsonska blodet det var gredelint,
så det ansågs inte som tillräckligt fint.

Vi förut ha hört om den leende prinsen,
att han inte titta så mycket på kvinnsen,
(men) så fann han fru Simpson och kärleken brann,
fast Simpsonska var gift med sin andra man.

Sen hände att dom till Paris for en vända
och firade där med varann veckoända.
Om Simpson ej va' gift med konungens son,
så tror jag det inte alls var långt ifrån.

Så brukade prinsen mest hela sin löning
att köpa presenter till hennes försköning,
så Edward på pengar blev alldeles ren.
Men hon fick pärlband på båd' armar och ben.

Och så det begav sig att Edward blev konung,
och liksom ett bi ur en blomma tar honung,
vill kungen när han av regering är trött
så gärna få njuta utav något sött.

^G Så ville han Simpson vid altaret äkta ^{Am}
^{D7} men då kom protester ifrån tjocka släkta ^G
^C och från ärkebisen av Canterbury ^{Am}
^G de sa allihop: Snälla Edward, låt bli... ^{D7} ^G

^G Och Baldwin skrodera och aldrig han höll opp ^{Am}
^{D7} så att det såg ut som det var Baldwins bröllop. ^G
^C Till slutet blev kronan för Edward för tung, ^{Am}
^G så han sa ifrån: De ska fasen va' kung! ^{D7} ^G

^G Han sade till bispen och Baldwin och morsan: ^{Am}
^{D7} Mitt jobb kan Ni nu överlämna till brorsan. ^G
^C För kärlekens skull gick han från sitt palats ^{Am}
^G och lämna en ganska väl avlönad plats. ^{D7} ^G

^G Nu säger en del - Jag hör inte till dessa - ^{Am}
^{D7} att Edward bort äkta en riktig prinsessa ^G
^C och gjort missis Simpson till kungens dansös, ^{Am}
^G så hade han ej behövt bli arbetslös. ^{D7} ^G

Abdikation och giftermål

En konstitutionell kris uppstod i november 1936 när Edvard önskade gifta sig med den två gånger fränskilda amerikanskan Wallis Simpson. Som fränskild var det oacceptabelt att hon blev drottning. Edvard föreslog ett morganatiskt äktenskap, vilket skulle göra att Simpson inte blev drottning men detta ansåg premiärministern Stanley Baldwin och andra politiker oacceptabelt. Edvard såg då inget annat val än att abdikera, vilket han gjorde den 11 december 1936.

Den 8 mars 1937 fick han av sin bror och efterträdare, Georg VI av Storbritannien, titeln "hertig av Windsor" (Duke of Windsor), en titel som dog ut med honom. Edvard och Mrs Simpson gifte sig den 3 juni 1937 i en privat ceremoni nära Tours i Frankrike.

Edvard omgavs efter abdikationen av rykten för att ha vissa sympatier för Hitler-tyskland, och gjorde bland annat ett besök i Tyskland då han träffade Hitler. Efter kriget fick han inga offentliga uppdrag, utan levde som pensionär.

Holmgrens anteckningsbok

^G En ynkelig visa jag börjar att sjunga ^{Am}
^{D7} till varning för fruntimmer, gamla och unga. ^G
^C Den handlar om Holmgren som lade ut krok
^G för kvinnor och sen förde anteckningsbok. ^{D7} ^G

^G Till många små flickor han låtsades fria ^{Am}
^{D7} och bad var och en att få låna en tia. ^G
^C Ibland gick det bra och ibland uppå tok,
^G men allt skrev han opp i sin anteckningsbok. ^{D7} ^G

^G Där stod det att Anna var bra till att gästa, ^{Am}
^{D7} men bättre var Stina, och Maja den bästa. ^G
^C Men Lisa, som blivit herr Holmgren för klok,
^G var struken uti hanses anteckningsbok. ^{D7} ^G

^G Och Holmgren fick pengar och fästemör värre ^{Am}
^{D7} men ingen utav dem fick make och herre. ^G
^C Han lånade bara, ja, tänk en sån slok,
^G och läste och skrev i sin anteckningsbok. ^{D7} ^G

^G Men troheten tryter hos älskande även. ^{Am}
^{D7} Man gick till polisen, som fångade räven. ^G
^C Han nekade först, men hux flux fick man snok,
^G på Holmgrens försvarliga anteckningsbok. ^{D7} ^G

^G Bak hänglås och bom ses nu Holmgren förtvina. ^{Am}
^{D7} Han sitter och tänker på Maja och Stina ^G
^C Han tänker uppå hur han fordom sig vrok,
^G men för nog ej mer någon anteckningsbok. ^{D7} ^G

Bells telefon

^G Go' vänner, för eder mig lyster att sjunga ^{Am}
^{D7} en visa, och lyssnen båd' gamla och unga. ^G
^C Den visan är ny ifrån topp och till tån
^G och handlar och rör sig om Bells telefon. ^{D7} ^G

^G Först vill jag för eder, go' vänner, berätta ^{Am}
^{D7} hur lätt man en sån telefon kan inrätta. ^G
^C Först borrar man hål uti väggen i vrån,
^G där man vill placera sin Bells telefon. ^{D7} ^G

^G Sen tar man en järntråd så lång man vill ha' n ^{Am}
^{D7} och träder den ut över husen i stan. ^G
^C En blecklur man fäster i änden uppå'n,
^G så har man ju genast en Bells telefon. ^{D7} ^G

^G Sen hör man ju sången och dito musiken ^{Am}
^{D7} långt bättre än själva teaterpubliken. ^G
^C Och när man förnimmer applådernas dån,
^G man ropar "da capo" i Bells telefon. ^{D7} ^G

^G Än hör ni förlovades kyssar och kutter, ^{Am}
^{D7} hur pigorna stundom får bannor av mutter, ^G
^C hur mästar'n tar lärpojken in för att klå'n
^G allt kan man få höra i Bells telefon. ^{D7} ^G

^G Men ej nog med att man hör sång och musiken ^{Am}
^{D7} långt bättre än själva teaterpubliken ^G
^C nej, allt vad som tilldrar sig bakom ridån
^G man även kan höra i Bells telefon. ^{D7} ^G

Götgatsvisan

melodi: Sandahls kanon

Ur: Vishäfte nr 1 - Visor skrivna och sjungna av oss som gått ihop för att göra något åt det tillsammans - Arkiv samtal

1970

En ynkelig visa jag börjar att sjunga
om vad som kan hända båd' gamla och unga.
Den handlar om Stockholm och människor där
men också om Hansson, som borgarråd är.

Högt uppe på Söder, där finns det en gata
som Götgatan heter se'n lång tid tillbaka
och där bor det männ'skor just som du och jag
med olika yrken av alla de slag.

Där finns det butiker och hantverkslokaler
och ölfik där som man kan svinga pokaler
om se'n alla värddar höll husen i skick
så bleve den gatan en fröjd för var blick!

Men nu ska ni höra vad "staden" vill göra:
jo, dom vill all charmen kring gatan förstöra
och bygga kontor och två storvaruhus
och flytta allt folket till Tensta burdus!

Men folket på Götgatan ville ej flytta,
så dom slog sig samman och blev som förbytta
och började, oförskämt nog, ställa krav
på reparationer av husen rentav.

Dom gick upp till Hansson och framförde kraven
och sade att innan vi lägges i graven
vill vi vara med och bestämma om det
som rör vår framtid, Ers Högvördighet!

^G Då började Hansson så illa att ^{Am}svärja
^{D7} och höja på rösten åt folket och ^Ghärja
 och påstod att det inte ^Calls ^{Am}angick dem
^G vad staden vill göra med ^{D7}deras ^Ghem!

^G Men folket på Götgatan samlades ^{Am}åter:
^{D7} ”Nu hjälper det föga att vi går och ^Ggråter,
 nej vi måste kämpa tills vi ^Cfått ^{Am}vår rätt
^G och fått våra herrar att slå till ^{D7}reträtt! ^G

A. B-lund

I det översiktliga planprogrammet *Söder 67* skulle fyra kvarter på ömse sidan av Götgatan rivas. Det var kvarteren Nederland, Östergötland, Västergötland och Pelarbacken större som skulle jämnas med marken. Bland annat skulle husen där Södergården och Almgrens sidenväveri finns i dag ha rivits. Tanken var att skapa ett stort kommersiellt centrum med kontor och varuhus norr om Medborgarplatsen.

Mariagruppen av det nybildade *Söders byalag* lyckades i början av 1970-talet skapa en tillräckligt stor opinion för att rädda de hotade kvarteren. *Götgatsvisan* framfördes på några byalagsmöten på Södergården som upplåtits gratis av hemgården till byalaget.

Hobbies

2020

Man rensar rabatten, ger blommorna vatten
man tjuvar tomaten och plockar spenaten
att påta i trädgården det är en fröjd
man odlar sin mat och man känner sig nöjd.

Men det finns ju andra intressen att odla
att sitta vid datorn och googla och googla
på korsordets frågor man får ett snabbt svar
och slipper fundera i tre, fyra dar.

Man avlastar knoppen och det är ju toppen
men datorn kan nog inte avlasta kroppen
en timme på gymet ger musklerna spänst
man har gett sig själv och sin kropp en stor tjänst

Att utöva yoga kan vara en plåga
och ska man nå framgång så måste man våga
ta i så det knakar i armar och ben
när klassen är slut är man smidig och len.

Men roligast har man ändå i musiken
att kompa sig själv och få kred av publiken
och spela tillsammans med andra i grupp
Ja det kan man göra tills solen går upp!

4/12 2020

Harriet Key-Jonsson

SNAPSVISOR

Att en melodi får äran att användas till en snapsvisa är det yttersta beviset för att den blivit en levande del i vår gemensamma sång- och minnesskatt. Snapsvisor kan vara kvicka eller plumpa, men nästan alla är korta texter till en känd melodi.

Den som skriver en text till en snapsvisa vill förstås att alla ska kunna sjunga med! Därför väljer författaren en melodi som alla säkert kan. Genom att studera melodihänvisningar till snapsvisor som svenska folket diktat genom åren kan vi alltså få kunskap om vilka melodier som finns i vårt ”kollektiva minne”. *Melodi: Sandahls kanon* har stått som melodihänvisning till mängder av snapsvisor under åren. På senare år har “Skånska slott och herresäten” övertagit rollen som melodibärare.

Varning för prickskytt

Melodi: *Skånska slott och herresäten*

G Am
En älgskytt blev ängslig och började skaka
D7 G
han kände direkt att han starkt måste smaka
C Am
tre snapsar – en älg sen kom fram för hans syn
G D7 G
han sköt inte den, men två kossor i byn

Författare: Sven Andersson, Växjö

Spritmuseum arrangerar årligen SM i nyskrivna snapsvisor. Varje år skickas det in över 200 visor, många på dagsaktuella händelser. Vin & Sprithistoriska Museet har samlat dryckesvisor sedan slutet av 1992. Nu har Spritmuseum tagit vid.

Resultatet har blivit en databas med drygt 12.000 visor, en siffra som ständigt ökar tack vare Snapsvise-SM. 2020 vann *Trolleritrick* med melodi Skånska slott och herresäten första pris i tävlingen. Till final gick också *Varning för prickskytt* och *Många supar*, båda med samma melodihänvisning. Under åren har snapsvisor med melodi: *Skånska slott och herresäten* firat många triumfer.

Meloditriumfer

2001
2004
2006
2009
2012
2014
2015
2018
2020

Melodi: Sandahls kanon

(eller Skånska slott och herresäten - som ofta får stå som melodihänvisning)

OSIS 2008

Melodi: Skånska slott och herresäten

Med Kallur som faller och Klüft som tar felsteg
blir Svensson i soffan så dystert och helseg.
Med nubbar som river höjs hoppet, och sen:
”I London, nej genast, VITAR DOM IGEN!”

Författare:

Cajsa Rydén, Spånga

ETT STOCKHOLMSFÖRSÖK

Melodi: Skånska slott och herresäten

Har du bil i Stockholm men vill trängas gratis
bör du fylla tanken med jäst och potatis.
Låt sen bilen stå med sin dyra bensin...
för trängsel lär du få kring ditt brännevin.

Författare: Erik Blom, Hässelby

EJ FÖR FIN FÖR BRÄNNVIN

Melodi: Skånska slott och herresäten

Fin whiskey som har smak
av mosse och tjära,
det vill jag ej bjuda
på nära och kära.
Då bjuder jag hellre
på vanligt brännvin
och skiter blankt i
om jag ej är så fin.

Författare: Ulf Söderqvist, Malmö

DÅLIGA FLICKOR

Melodi: Skånska slott och herresäten

En finkelsnaps, dålig, den smakar förfärligt.
Och dålig kokt fisk är förskräckligt besvärligt.
Och dåliga skaldjur det är jätteskumt.
Men dåliga flickor är inte så dumt.

Författare: Olle Lindmark, Göteborg

VÄNTANS VISA

Melodi: Skånska slott och herresäten

Här står det ett snapsglas, framför mej på bordet
Men se nu har en långrandig jäkel fått ordet
Jag svittas i pannan och händerna tvär
Håll truten din satan så snapsen vi får.

Författare: Peter Roadson, Skurup

DEN FÖRSTA OCH SISTA...

Melodi: Skånska slott och herresäten

Den första den river i halsen besvärligt.
Den sista kan ge dig baksmälla förfärligt.
Problemet kan lösas helt lätt, resolut.
Den första och den sista dom håller du ut.

Författare: Sven-Åke Lindmark, Uddevalla

$E = mc^2$

Melodi: Skånska slott och herresäten

När Einstein studerade massan och ljuset
så ljusnade plötsligt problemet med ruset:
Ett glas med en hel massa Renat uti
förvandlas i kroppen till ren energi.

Rolf Malmström, Ängelholm och Jan Carlestam

Kanonfiaskot som blev succémelodi

● Den 14 augusti 1865 gjorde mekanikus Anton Bernhard Zandahl fiasko med ett publikt experiment med en undervattenskanon i Hammarby sjö. Samma dag stod följande att läsa i Dagens Nyheter:

Undervattenskanon.

Hr A.B. Zandahl har i ett program inbjudit allmänheten att den 14 Augusti åse ett experiment med en af honom uppfunnen undervattenskanon. Kanonen skall på 1000 fots afstånd under vattenytan sönderspränga en med tre-dubbel jernplåt bepansrad båt. Experimentet utföres kl. 7 e.m. uti Hammarbysjön. Åskådarne samlas på vägen utanför Danvikstulen och på bergshöjderna deromkring. Kanonerna visas kl. 3-6 e.m. uti bygganden vid landsvägen.

Enligt en ögonvittnesskildring i Dagens Nyheter den 16 augusti var allt som allmänheten fick se en "gammal rutten båt med röd flagga som låg 4 à 5 tum öfver vattnet". Utöver det "något som liknade en rund snus-burk", som skulle vara själva spränganordningen. Folkmassan kände sig lurad.

Båten drogs upp ur vattnet och släpades "från Lugnet utom Danviken, Tjörhofsgatan, Stadsträdgårdsgatan och Stora Glasbruksgatan framåt". De var på väg med båten mot Södermalmstorg, där

Båten nesligen släpad, ur Söndags-Nisse (som illustration till en annan visa om samma händelse).

Zandahl bodde. Polisen blandade sig dock snart i saken. Med soldater till hjälp kunde de bringa båten i lugn hamn ned i "Jernvägen".

Tre månader senare använde Frans Hodelh händelsen till en kuplett i sitt lustspel "Andersson, Pettersson och Lundström" på Södra teatern i Stockholm. Visan om Zandahls kanon gjorde succé, liksom hela föreställningen.

Nu får melodin vingar! Under de kommande åren skrivs det hundratal texter med melodihänvisningen "Zandahls kanon". Texterna publiceras både som skillingtryck och i tidningar över hela landet.

Under resten av 1800-talet får melodin bära texter kring den tidiga arbetarrörelsen, utställningar, telefonen, marknader, öl,

margarin, tullar, mord och skojare.

1929 skriver Hjalmar Gullberg ihop med Bengt Hjelmqvist en text till Oscar Winges nyårsrevy med melodihänvisning "Sandahls kanon". På senare år tycks melodihänvisningen "Skånska slott och herresäten" dominera – åtminstone vad det gäller snapsvisor.

Själv skrev jag en text till melodin runt 1970. Då insåg jag förstas inte att jag var en länk i en lång kedja med diktarkollegor som Hjalmar Gullberg och Nils Ferlin.

Och har du själv skrivit en text till melodin – skicka in den till NoN!

Anders Berglund

AB Zandahl, ur boken "Zandahls kanon - en äventyrsskildring" (Granfeldt 1891).

Dagens Nyheter 2021-05-05

Melodi: Zandahls kanon

En vishistoria

1858 - YNGLINGENS FANTASI

1858 kommer visan *Ynglingens fantasi* ut i skillingtryck. Melodin kan vara av tyskt ursprung. Textförfattare är troligen Gustaf de Vylder. Visan kommer under de närmaste åren ut i många vistryck med kärleksvisor.

*Ur gnistrande vinet din skål vill jag dricka
i ungdomens fägring förtjusande flicka
med sångens och kärlekens bud i förbund
hos dig vill jag dröja med lyran en stund.*

1865 - ZANDAHLS KANON

1865 företar A.B. Zandahl ett publikt experiment med en undervattenskanon som blir ett stort fiasko. Frans Hodell skriver en text om händelsen till folklustspelet Andersson, Petterson och Lundström med melodihänvisningen: I gnistrande vinet...etc känd positivvisa.

*En ynkelig visa jag önskar att sjunga
med anda med själ och med kropp och med tunga
med hjärta med strupe med hals och med ton
om en som blev tokig i Zandahls kanon.*

1929 - SKÅNSKA SLOTT OCH HERRESÄTEN

Efter att visan Sandahls kanon tog över som bärare av melodin har den använts till många olika sångtexter. Det här året skriver Hjalmar Gullberg tillsammans med Bengt Hjelmqvist en text till Oscar Winges nyårsrevy. Melodihänvisning: Sandahls kanon

*På himmelen vandra sol, stjärnor och måne
och kasta sin fagraste glans över Skåne
på höga, på låga, på stort och på smått,
på statarens koja och ädlingens slott.*

DET NYA ÅRTUSENDET

Mängder av snapsvisor...

